

Autors: Uldis Briedis

SAIMNIEKI. Sanfrancisko advokāts Justs Karlsons ar dzīvesbiedri Danu Beldimani-Karlsoni — tieši viņas intuīcija bijusi noteicošā, biznesam laukos izvēloties Rūmenes pili

Latvieša stiprā pils

Ieva Puķe, speciāli Dienai
Svētdiena, 2. augusts (2009) 09:46

Berga bazāra īpašnieks Justs Karlsons palīdzējis atdzimt Rūmenes muižai Kurzemē

"Mums tas rada gandarījumu, kaut arī tas atmaksāsies tikai nākamajai paaudzei. Citi mūsu draugi izmētā naudu eksotiskos džungļu braucienos pa Amazoni... arī mēs to labprāt darām..., bet tomēr mums liekas, ka tā ir ļoti egoistiska izprieca"

Cauri Kandavas šauru ieliņu labirintam, četrus kilometrus pa lauku ceļu, tad skatam paveras ūdens spogulis un balta neoromantisma ēka. Vakara saules pielietajās terasēs un platajās kāpnēs, kas ved uz ezeru, 17.jūlijā tinkšķ šampanieša glāzes un ceļo paplātes ar uzkodām. Tikai tālumā izgaistošs traktora troksnis uz īsu brīdi atgādina, kurā gadsimtā dzīvojam. Mirkli vēlāk no centrālās ieejas arkas jau plūst Sinfonietta Rīga kamersastāva instrumentu skaņas, kas savienojas ar putnu treļļiem muižas parkā. Tā sava jaunā īpašuma Hotel Bergs lauku rezidences Rūmenes pils atklāšanu svin Berga bazāra saimnieka Justa Karlsona ģimene ar lūgtajiem viesiem. 1876.gadā celtās Rūmenes pils rekonstrukciju, gan neatklājot summu, tās veicēji dēvē par lielāko šāda veida investīciju projektu Baltijā, bet arhitektes Zaigas Gailles darbs Rūmenē jau saņēmis Latvijas Arhitektu savienības balvu Labākā pārbūve 2008.

IZBALĒJUŠĀS ATMIŅAS

Tiekoties Rīgā, Hotel Bergs penthouse numurā, ko Justs Karlsons (65) un viņa dzīvesbiedre Dana Beldimane-Karlsona (58) ir izvēlējušies mierīgai sarunai gandrīz nedēļu pēc Rūmenes pils atklāšanas, viņi joprojām ir pacilātā noskaņojumā. Sanfrancisko advokātu biroja Carroll, Burdick & McDonough vadošā partnera un tiesību zinātņu doktores intelekts ir ass, runas stils — ieturēts, taču, pieminot Rūmeni, abi aizraujas un sāk izklausīties pēc īstiem vietējiem. Stāsta, kā Kandavas centrālajā laukumā, kam blakus ir divi ziedu veikali un divi grāmatveikali, uzgājuši šuvējas darbnīcu un sarunājuši viņas palīdzību pils interjera lietās. No Zviedrijas atvesto mēbeļu restaurāciju uzticējuši meistaram no tuvējās mazpilsētas.

"Kundziskā dzīvošana ir saistīta arī ar to, ka tev apkārt ir daudz cilvēku, ko tu vairāk vai mazāk izmanto. Mēs — tieši pretēji — gribam, lai muiža kandavniekiem palīdz," saka Justs Karlsons. "Uzstāju, ka, turpinot celtniecību, izmantosim tikai vietējos spēkus. Gribu, lai cilvēki justu, ka muiža arī viņiem dod kādu labumu. Gribu uztaisīt tur veloceliņus. Sorīt paņemu velosipēdu un braucu pa meža ceļu. Pēkšņi tas beidzās. Domāju, ka kaut kā tomēr atradīšu ceļu uz Sabili. Varbūt tas būs jāizcērt...?" iesirmā vīra nopietnība mijas ar humoru. "Kaut kādu iemeslu dēļ Kandavā nav tūrisma," sarunā iesaistās Dana Beldimane-Karlsona. "Mēs domājam, ka veloceliņi ir veids, kā piesaistīt tūristus. Kandava nav liela, bet ir tik šarmanta!"

Ļoti iespējams, medus muca tūristiem tomēr būs tieši Rūmenes pils, ko noteiktās stundās paredzēts atvērt publiskai apskatei. Rundāles pils saimnieks Imants Lancmanis Rūmeni nodēvējis par daudz gadsimtu tikšanās punktu, kur XXI gadsimts tomēr guvis virsroku. Ozolkoks, gaišs metāls, dolomīts, tehnoloģiju klātbūtne interjerā — askētiski modernas vannas istabas, aiz parastām durvīm rūpīgi noslēpti elektroniskie lifti — ir Zaigas Gailles iecere. Vēsturiskā izpēte liecina, ka šīs muižas telpas bijušas ļoti tumšas: smagi aizkari slēpuši tradicionālo XIX gadsimta beigu un XX gadsimta sākuma eklektiku. Arhitekta, būdama

pārlicināta, ka autentiskā vidē mūsdienu cilvēks justos garlaikots un iesprostots, pēc pašas vārdiem, visam uzlikusi gaišu patinā, šo koncepciju nosaucot par izbalējušām atmiņām. Griestu gleznojumi pazūd un parādās... Uz restaurēta galda tomēr palicis vīna glāzes kājiņas nospiedums...

Meklējot lauku īpašumu, izvēli par labu Rūmenei tomēr diktējusi Justa Karlsona dzīvesbiedres intuīcija. Ne velti šo muižu viņš uzskata par Danas projektu: "Viņa nāk no ļoti senas Rumānijas vāciešu ģimenes, kurā vācu kultūra ir pazudusi. Šeit viņa saskatīja analogu. Muižniecības vēsturē ir daudz negatīvā, bet ir arī pozitīvais, estētiskais, ko ir vērts saglabāt. Saglabāt tā, lai tas būtu laikmetīgs, izmantojams, lai var savienot veco ar jauno. To mēs mēģinājām darīt Berga bazārā un arī tagad. Mums tas rada gandarījumu, kaut arī tas atmaksāsies tikai nākamajai paaudzei. Citi mūsu draugi izmētā naudu eksotiskos džungļu braucienos pa Amazoni... arī mēs to labprāt darām..., bet tomēr mums liekas, ka tā ir ļoti egoistiska izprieca."

2004.gadā, atbraukusi mācīt studentus Rīgas Juridiskajā augstskolā, Dana Beldimane-Karlsona sniegotā ziemas dienā īrētā mašīnā apstājās pie izpostītā vācbaltiešu muižas kompleksa, kam pēc Latvijas neatkarības atgūšanas nomainījušies divi saimnieki. Nevienam nav bijis spējīgs iepūst elpu kādas lielvaras ekspluatētajās sienās, kur — kā gandrīz vienmēr šādās vietās — ir bijis gan kantoris, gan skola, gan lopu kūts. "Tā bija īpaša sajūta, kas mani pārņēma, kad es to pirmoreiz ieraudzīju, un to pašu izjūtu tagad: vēsturiska celtnie jāukā, klusā vietā ar parku un ezeru," ārzemnieces acs spējusi "noskrāpēt" uzslāņojumus 1876.gadā pēc Teodora Zeilera projekta būvētajai muižas kungu mājai.

"Danai teicu — es ļoti labprāt būtu atradis kādu muižu tieši pie jūras," smeļ Justs Karlsons. "Mēs Sanfrancisko dzīvojam pie jūras līča, un man patīk ūdens. Šeit bija ūdens un apkārtējo vidi mēs varējām "nokontrolēt". Jā, tur bija kolhozs, jā, tur bija 20 govju un bija zāģētava, bet mums izdevās no tā tikt vaļā. Atrast mieru — arī tas mums izdevās."

Pilij, kas milzīgo postījumu dēļ pat nav bijusi arhitektūras pieminekļu sarakstā, uzbūvēts vēl viens stāvs un pagrabs, atjaunotas skaistās kāpnes un terases, par pāris metriem padziļināts dīķis — saimnieks lepni uzskaita Rūmenes reformas. Būdam militārās tehnikas cienītājs, viņš pilnā nopietnībā atzīstas cerībā ūdenskrātuvē uziet kādu relikviju, piemēram, tanku. Nekā. Nolaistais ūdens atsedzis tikai gliemežvākus un dubļus...

Dīķi gan ierikota mākslīga saliņa, kur apsēsties putniem. "Es biju drusku sašutis, ka mums nācās traucēt stārķi uz mājas jumta," stāsta Justs Karlsons. "Uz skursteņa mēs viņu nevarējām vairs laist, jo skursteņus mēs tagad lietojam. Atradām stārķu speciālistu, kurš ieteica putna ligzdu uzlikt uz staba ar platformu. Cerējām, ka stārķis atnāks atpakaļ. Nu, dāma, kas uzrauga muižu, teica, ka stārķis pāris reizi aplaidās apkārt, bet negāja uz savu veco ligzdu. Viņa gan apgalvo, ka zinot, kurš stārķis tas ir, — viņš esot šurp lidojis 25 gadus un tagad dzīvojot tālāk uz Kandavas pusi. Es vismaz viņu neesmu aizdzinis no Latvijas."

ROZENTĀLS KOMUNĀLAJĀ DZĪVOKLĪ

Berga bazāra cēlāja Zemgales lauku puīša Kristapa Berga (agrāk — Kalniņa) mazmazdēls ir daudz domājis par savām latvieša saknēm. 1943.gadā dzimušais Justs Karlsons deviņu mēnešu vecumā no Latvijas aizbrauca uz Vāciju, pēc tam — uz Ameriku. "Es nekad nebiju pazinis tādu vidi, kurā tev apkārt ir tantes un onkuli, ģimene, kas tevi atbalsta. Man bija tikai paziņas, ar kuriem kontakti pazūd, pārvācoties uz citu pilsētu. Manu vecāku kāzās pirmskara Latvijā bija 400 radu. 1974.gadā, kad es pirmoreiz atbraucu uz Latviju, te bija palikusi tikai viena tante un rads, kurš bija atgriezies no Sibīrijas, uz kuriem bija izsūtīts astoņu gadu vecumā. Visi pārējie bija iznīcināti vai aizbraukuši uz rietumiem. Arī mani bērni nepazīna gandrīz nevienu no saviem radiem."

Pirmajā Latvijas vizītē ar importa zeķu un pildspalvu palīdzību 24 stundu vīzas vietā padomju ierēdņiem izkaulēdams piecas dienas dzimtenē, viņš vienā no tām kopā ar mammu nonāca līdz nepazīšanai nolaistajā Berga bazārā, kur viņa kādreiz bija dzīvojusi. "Tas man palīdzēja orientēties, kad 1990.gadā sākās denacionalizācija. Es biju pirmais, kam valdība lūdza pieņemt privāto īpašumu, dot piemēru citiem, ka tas nav kaut kas bailīgs, — no cilvēkiem, kas dzīvoja denacionalizētajās mājās, bija liela pretestība," viņš atceras. Doma baznīcā 30 gadu pēc Latvijas pamešanas Karlsoni satika garīdznieku, kurš bija paglābis vectēva un mācītāja Edgara Berga gleznas. Citas ģimenes vērtības — mākslas darbus, kas tagad karājas Hotel Bergs vestibīlā, — glabāja Justa tante. Viņa radnieka ciemošanās reizē joprojām dzīvoja ģimenes kādreizējā īpašumā Krišjāņa Barona ielā 7/9. Istabās bija ielaisti svešinieki, un tante bija iebarikādējusies virtuvē, kuras sienas bija noklātas Jaņa Rozentāla gleznām. Tur bija slēpies arī viņas vēlāk noķertais un uz Sibīriju izsūtītais brālis...

Latvija toreiz Justam Karlsonam nesaistījās ar vārdu "mājas". Pirmā vieta, ko viņš varbūt varētu tā dēvēt, bija trīsstāvu gulta bēgļu nometnē Vācijā. Viņam kā jaunākajam no trim bērniem bija jāguļ trešajā stāvā — ar segām no visām pusēm norobežotā midziņā, kur neviens netraucēja viņa mieru. Laikam toreiz pat sapņos nerādījās, ka reiz piederēs viesnīca, Berga bazārs un pils? "Nē. Bet viena lieta — to arī Vaira Viķe-Freiberga apraksta — bēgļu gaitas radīja milzīgu dzinuli būt patstāvīgam, nebūt ne no viena atkarīgam," atbild respektablais vīrs. "Tev pašam viss ir jāpanāk. Mani vecāki vispār maz saprata Amerikas dzīvi. Viņi ieradās Amerikā bez jebkā. Manam tēvam iebraucot bija jau 56 gadi. Viņam ar trim bērniem bija jāpārvācas jauna dzīve. Viņi abi ar māti bija advokāti — tu neko nevari iesākt, kamēr nepārstudē... Viņiem bija jāstrādā vienkārši darbi, par ko viņi maz nopelnīja. Es pats mācījos, pats cīnījos, pats tiku universitātēs un pats dabūju stipendijas. Tāpat vēlāk savā profesijā. Es nesagaidu, ka kāds man maksās pensiju, es nesagaidu, ka mani uzturēs valdība. Tas ir iekalts. 12 gadu vecumā es vasarā mazgāju traukus Imkā*, četrpadsmit gadus pilsētas mājās liku atslēgas — vēl tagad varu jebkuru atslēgu nomainīt! Vēlāk Sietlā strādāju firmā, kas lika jumtus, un nopelnīju nākamā gada skolas naudu. Par manis nopelnīto mēs vispār iepirkām savu pirmo mājiņu. 14 gadu vecumā iedevu vecākiem pietiekami naudas iemaksai!"

PAR PRINCIPIEM UN EKONOMIKU

"Gribu darīt kaut ko, kas ir skaists un rada prieku," rietumos sasniegtās turības dēļ Justs Karlsons 1995.gadā, sākot Berga bazāra atjaunošanu, esot varējies atļauties teikt arhitekti Zaigai Gailei, ar kuru bija sadarbojies jau iepriekš, kad viņa advokātu biroja vajadzībām tika pārbūvēts atgūtais ģimenes īpašums Tērbatas ielā. "Bet skaists ir kaut kas tāds, kas nav saimniecisks. Un Zaigai ir ļoti viegli aizmirst saimniecisko pusi," pazib Karlsona humors. "Mana māsa Ieva Laukers arī to arvien ir atbalstījusi. Un pret divām dāmām cīnīties — es parasti esmu zaudējis, bet projekti ir ļoti daudz ieguvuši. Koka māju Berga bazāra centrā jau mans vecvectēvs gribēja noplēst XIX gadsimtā! Es arī to gribēju noplēst, bet Zaiga un Ieva tā pretojās, ka es padevos. Sadarbība ar Zaigu arvien ir bijusi man svarīga. Viņas abas ar manu māsu, kad mēs 1994.gadā pirmo veikalu izīrējām, cīnījās, lai tikai nelaistu iekšā Gerkeni ar viņa lupatām. Es negribu Gerkeni apvainot, bet viņa līmenis bija citāds nekā tas, ko mēs iecerējām."

Tāpat tiek ļoti pieskatīts, kādi irnieki ienāk skaistajā Rīgas pasāžā? "Ļoti," apstiprina sarunu biedrs. "Arī viesnīcā mēs uzmanām, kas ienāk, un Rūmenē arī ļoti uzmanīsim. Protams, mums ir jāskatās un jāizbalansē: nevar Berga bazārā ielikt piecus grāmatveikalus, lai tie visi konkurē. Pašlaik esam lielā krīzē — veikalim ir grūti izdzīvot. Esam samazinājuši īres. Bet ir gandarījums redzēt tādas kā Emīla Gustava šokolādes veikals. Tas bija pirmais, jauni cilvēki... Iedevām to par cenu, ko viņi varēja atļauties. Prieks redzēt, kā viņi no tā izauga! Daudzi no mūsu veikalim ir pionieri. Ar Dressmann veikalu mūsu mājā Aspazijas bulvārī visa norvēģu grupa sāka darbību Latvijā. Daudziem esam devuši iespēju sākt, jo neesam uzreiz mēģinājuši izplēst maksimālo īri. Tagad gan ir tik daudz veikala telpu Latvijā sabūvēts — cerams, vismaz puse no tiem noturēsies līdz nākamā gada beigām. Krīze turpināsies vismaz kādus divus gadus, pirms sāks kaut kas iet uz augšu."

Vai taisnība, ka Amerikā tā jau ir pāri? "To vēl nevar teikt. Tagad ir drusku atdzīvošanās, bet domāju, vēl viens kritiens nāks, pirms visā Amerikā atjaunosies ekonomika," atbild viens no veiksmīgākajiem trimdas latviešiem, kura vārds vairākas reizes iekļauts žurnālistu veidotajos Latvijas miljonāru sarakstos un publikācijās par veiksmīgākajiem nekustamo īpašumu darījumiem mūsu valstī.

"Sanfrancisko es trīs kvartālus līdz savam sporta klubam staigāju pa glaunāko veikalu ielu, un tur tagad jau kādi 12 veikali tukši stāv. Mēs Latvijā neesam vienīgie, kas cieš. Bet mēs absolūti nebijām sagatavoti, valdība neko nebija darījusi, lai to lietu drusciņ pareģotu. Tas bija redzams tāpat kā Kalifornijā — ja nekustamo īpašumu cenas sakāpj par 30—40% vienā gadā, tā jau ir spekulācija, tā ir azartspēle, un valdībai to jāpārprasa, jāpārskat, jāpārskat rezerves. Igaunij bija drusku gudrāki un sāka kaut ko nolikt sliktākiem laikiem.

Bet gan jau tiks tam pāri. Psiholoģiskais moments ir tikpat svarīgs kā saimnieciskais — ja cilvēki sāk optimistiskāk skatīties uz dzīvi, lietas ātrāk atveseļojas."

DZĪVE LIDMAŠĪNĀS

Kopš 1991.gada Justs Karlsons, kurš savulaik piedalījies atjaunotās Latvijas likumdošanas izstrādāšanā, civiltodeksa un Satversmes pielāgošanā, Rīgu apciemo regulāri. Lidmašīnā iznākot sēsties pat reizi mēnesī. "Paiet divdesmit divas stundas, lai atlidotu, un es brīnos, ka esmu varējis to darīt visus šos gadus. Ja man ir darišanas Vācijā, es atlidoju tikai uz vienu dienu, paskatos, kas notiek ar projektiem, tad braucu atkal tālāk," viņš stāsta. "Man nav tik svarīgi, kur es dzīvoju, bet kas ir tie cilvēki, ar kuriem satiekos. Mēs ar Danu kādreiz pārrunājām: viņa uzreiz jūtas mājās Rumānijā, es — Latvijā. Ja aizbraucu uz Vāciju, kur kādreiz studēju, varu tikpat labi tur dzīvot, tur man ir daudz paziņu. Tas pats ir ar Angliju. Savā mūžā esmu dzīvojis kādās 30 vietās."

"Mūsu ģimene patiešām dzīvo lidmašīnās," sarunas biedrs pasmaida. "Man ir Latvijā dzimis brālēns, kurš pārsvarā dzīvo Ivisā. Mēs reiz palikām viņa dzīvoklī Parīzē. Es attaisīju kādu atvilktni — viņš bija taupījis maisiņus ar zobu birstēm un līdzīgām lietām, ko dod lidmašīnu biznesa klasē. Tur bija vismaz 1000 maisiņu, ko viņš vismaz 10 gadus varētu dalīt cilvēkiem, kas nāks pie viņa ciemos! Tas apmēram rāda, kāda ir mūsu dzīve."

Pirms trim gadiem Justs Karlsons uz Hotel Bergs uzaicināja radus no visas pasaules. Sabraukuši 120 cilvēki: no Venecuēlas, Vācijas, Anglijas, Beļģijas, Krievijas...

KRĪZES LAIKA RENESANSE

Bukarestē, Rīgā, Londonā vai Parīzē — Karlsonu ģimene vēl nezina, kur pavadīs vecumdienas. Rūmenē viņi pagaidām plāno pavadīt divas trīs nedēļas gadā, bet pārējā laikā atvēlēt to Hotel Bergs klientiem, kas vēlas izrauties no pilsētas burzmas. Dana joprojām māca studentus Rīgā un Hamburgā. Arī Justs nedomā pārtraukt darbu profesijā un jau pāris dienu pēc mūsu sarunas steidzas uz Štutgarti, kur tiek atvērts jauns Carroll, Burdick & McDonough birojs.

Pēc tam viņš vēl uz īsu brīdi atgriezīsies Latvijā, lai iepazītos ar kaimiņiem — astoņām rūmenieku ģimenēm — un muižu izrādītu viesiem. Cita starpā arī savas dzīvesbiedres brālim palīdzamam rumāņu arhitektam. "Viens Danas brālis arhitekts Francijā darbojas ar vecu muižu un māju restaurāciju, otrs ir arhitekts lielā birojā Bukarestē. Turklāt viņš ir precējies ar mākslas vēstures profesori," stāsta Justs Karlsons. "Pagājušosasar bijām Rumānijā un apciemojām vairākas ģimenes, kas ir restaurējušas savas muižas.

Mums tagad ir jāpārēd, ka varējām uztaisīt labāk. Tāda kā sacensība! Mans dēls visu laiku uztraucas, cik daudz mēs ieguldām Rūmenē. Es viņam saku: esmu vecs, un man nav nekā cita, kas dod tādu prieku! Ceram, ka ar laiku muiža vismaz samaksās savus uzturēšanas izdevumus. Man nav tik svarīgi, lai mēs dabūjam atpakaļ visu, ko tur ieguldām. Svarīgāks ir prieks par to, kas tur radīts."

"Ir tik fascinējoši veidot vēsturi!" mirdzošām acīm sarunā iesprauca Dana Beldimane-Karlsona, kura uzmanīgi sekojusi intervijai un tās sākumā izteikusi vēlmi runāt latviešu valodā, kuru pārvalda itin labi. Viņa tūdaļ pēc muižas pirkuma Vācijā sameklēja vecos dokumentus par tās bijušajiem īpašniekiem un tos nodeva vēsturniecei Intai Dišlerei, kura veica padziļinātu izpēti līdz pat XIV gadsimtam, kad tagadējā Rūmenes teritorija piederēja Nikolasam Štekemesem.

Mēra epidēmijas, ugunsgrēki, kari, muiža ir pirka un pārdota, iekļāta un izsolīta... Uz gadsimtu fona redzams, ka Latvijas ekonomiskā krīze ir kas

pārejošs. Rūmene tās laikā piedzīvo renesansi, un jauno īpašnieku plāni ir gana ambiciozi. Vairāk nekā 700 hektāros — tāda ir muižas teritorijas platība — var izvērsties. Justs Karlsons sapņo par golfa laukumu un alus brūzi, viņa otrā puse — par keramikas ateljē, kur arī pati gribētu iemēģināt roku. Jau pavisam konkrētas aprises ieņem konferenču zāles, tenisa kortu, spa un pils apakšstāva virtuves izbūve, kas dotu iespēju tur rīkot pavārmākslas stundas ar Hotel Bergs restorāna "diriģentu" Kasparu Jansonu un citām latviešu virtuves zvaigznēm. "Es biju redzējis Latviju 1974.gadā, un, kad man deviņdesmitajos gados stāstīja, cik slikti te ir, es biju ļoti optimistisks. Jau 1991.gadā bija labāk nekā kādreiz! Arī šodien mēs nevaram aizmirst, kā bija toreiz," saka uzņēmējs, kurš pirms Stenfordā ASV iegūtās jurista izglītības Jeila universitātē studēja politoloģiju. "Jā, ir visādas kļūdas, daudz ir runāts par korupciju un politiskajām mahinācijām, bet reāli Latvija progresē un turpinās progresēt. Vismaz es bikstu saviem bērniem, lai viņi te kaut ko dara un turpina darīt."

*Latviešu slengā — YMCA (Jauno kristiešu savienība) klubā

